

1^ο PROJECT
ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ
«ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ»

Α΄ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ ΣΧΟΛΙΚΟΥ
ΕΤΟΥΣ 2011 -2012

 Μόρφωση - Εκπαίδευση

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

«ΚΑΙΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ»

PROJECT Α΄ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2011 – 2012

Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ ΜΟΙΡΩΝ

«Ό,τι βρέξει ας κατεβάσει»

ΟΜΑΔΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ:

Βεϊσάκη Χριστίνα

Καλαϊτζάκη Δήμητρα

Ρογδάκη Διονυσία

Ρουκουνάκη Μαρία

Σταματάκη Μαρία

Σταματάκη Αγγελική

Υπεύθυνες Καθηγήτριες Project

Δακανάλη Βιργινία

Παπαδάκη Νεκταρία

Πρόλογος

Πολλές φορές ακούμε να μιλούν γι' αυτόν τον μεγάλο Έλληνα συγγραφέα, μυθιστοριογράφο καθώς και ποιητή που ενώ έχουν περάσει 55 χρόνια από το θάνατο του, εντούτοις παραμένει πάντα επίκαιρος και διαχρονικός, όχι μόνο σε πολιτιστικό, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Φυσικά μιλάμε για το Νίκο Καζαντζάκη, αυτό το «μύθο» της ελληνικής λογοτεχνίας, που τα έργα του έχουν επηρεάσει δημιουργικά τη ζωή όλων μας.

Ο Καζαντζάκης είναι πάντα πληθωρικός συγγραφέας ως προς το γλωσσικό πλούτο, το πλήθος των ιδεών και την ένταση με την οποία προβάλλονται οι ιδέες αυτές. Ο ίδιος έχοντας απόλυτη πεποίθηση στην πληθωρική του έκφραση και τη δύναμη του λόγου του καταλαμβάνει τη ψυχή και το μυαλό του αναγνώστη και τον παρασύρει σε μια περιπέτεια πράξεων και ιδεών.

Ο ιστορικός της Κρήτης μπορεί εύκολα να διακρίνει το ιστορικό από το μυθικό στοιχείο καθώς συναντά ιστορικά στοιχεία, τα οποία όμως εναρμονίζονται άψογα με τη μυθοπλασία. Βασικός άξονας των βιβλίων του είναι η εσωτερική ελευθερία και η αξιοπρέπεια του ανθρώπου, η κοινωνική δικαιοσύνη, η τόλμη, όπως εκφράζεται στον φιλοσοφικό του όρο η *Κρητική Ματιά*. “να κοιτάξεις άφοβα το φόβο, να ζεις τη ζωή των θνητών και να συμπεριφέρεσαι σαν να είσαι αθάνατος, να αγωνίζεσαι για την καταξίωση της ψυχής, μιας ψυχής διαρκώς πεινασμένης και ανικανοποίητης, που κατατροπώνει και κατατρώει τη σάρκα και οδηγεί σε πνευματική υπέρβαση και λύτρωση”.

Ο πεζογράφος, ποιητής, δοκιμιογράφος, μεταφραστής, θεατρικός συγγραφέας και κυριότατα φιλόσοφος Νίκος Καζαντζάκης είναι ίσως ο πιο πολυδιαβασμένος νεοέλληνας συγγραφέας τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας και στο εξωτερικό. Συνάμα ο Καζαντζάκης υπήρξε και εξακολουθεί να είναι «σημείο αντιλεγόμενο», όχι τόσο για τη λογοτεχνική του ικανότητα – αυτή έχει αναγνωρισθεί παγκοσμίως και ελάχιστα αμφισβητείται και από τους επικριτές του, όσο για τις ιδέες που εκφράζει στα έργα του και μέσα από το σύνολο του έργου του είναι οι φιλοσοφικές του ιδέες αυτές που άλλους μαγνητίζουν και άλλους απωθούν. Αυτές οι ιδέες που τις βάζει στο στόμα των ηρώων του ο συγγραφέας με τόσο ζωηρό, πειστικό και παραστατικό τρόπο. Αν αναλογιστεί κανείς ότι τα έργα του έχουν μεταφραστεί - αν όχι όλα πάντως τα περισσότερα - σε περισσότερες από 60 γλώσσες - ακόμα και σε διαλέκτους - σε αλληπάλληλες εκδόσεις, ότι έχουν απασχολήσει διεθνώς τους μεγαλύτερους κριτικούς και διανοούμενους, έχουν γραφτεί σε ξένες γλώσσες ειδικές μελέτες, άρθρα και διατριβές για τις ιδέες που περικλείουν τα βιβλία του, μυθιστορήματα του έχουν γίνει κινηματογραφικές ταινίες, αποσπάσματα του έργου του έχουν

μελοποιηθεί, εταιρείες ολόκληρες διαδίδουν το έργο του, και το γεγονός ότι το ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού στην Ελλάδα και στο εξωτερικό παραμένει αδιάπτωτο σχεδόν 55 χρόνια μετά το θάνατο του, όλα αυτά μπορούν να μας κάνουν να αντιληφθούμε ότι έχουμε να κάνουμε με ένα συγγραφέα που ξεφεύγει από τα συνήθη μέτρα. Μ' έναν «τιτάνιο άνθρωπο του λόγου» που αποτελεί φαινόμενο για την παγκόσμια λογοτεχνία.

Βιογραφία

Νίκος Καζαντζάκης

Ο Νίκος Καζαντζάκης γεννήθηκε στο Μεγάλο Κάστρο (Ηράκλειο), την πρωτεύουσα της τουρκοκρατούμενης Κρήτης, στις 18 Φεβρουαρίου 1883.

Στα έξι του χρόνια, γνωρίζει τη ζωή της προσφυγιάς, εξαιτίας της επανάστασης του 1889, οπότε η οικογένειά του καταφεύγει στον Πειραιά για έξι μήνες.

Πίσω στο Ηράκλειο, ο Νίκος φοιτά στο δημοτικό σχολείο, όμως η κανονικότητα της παιδικής του ζωής διακόπτεται και πάλι το 1897.

Με την έκρηξη της τελευταίας κρητικής επανάστασης, η οικογένεια Καζαντζάκη εγκαθίσταται στη Νάξο, όπου παραμένει για δύο περίπου χρόνια. Ο Νίκος ξεκινά τις γυμνασιακές του σπουδές στη γαλλική Εμπορική Σχολή του Τιμίου Σταυρού, την οποία διοικούσαν φραγκισκανοί μοναχοί. Μαθαίνει γαλλικά και ιταλικά και αρχίζει να γνωρίζει την ευρωπαϊκή λογοτεχνία, κυρίως όμως έρχεται σε επαφή με το δυτικό πολιτισμό.

Το 1899 μετά την αποκατάσταση της ειρήνης, η οικογένεια επιστρέφει οριστικά στο Ηράκλειο, όπου ο Νίκος περατώνει τις γυμνασιακές του σπουδές, το 1902.

Το φθινόπωρο του 1902, ο Καζαντζάκης πηγαίνει στην Αθήνα για σπουδές στη Νομική Σχολή.

Το Δεκέμβριο του 1905, παίρνει με άριστα το δίπλωμα του διδάκτορος της Νομικής.

Τον Οκτώβριο του 1907, φεύγει για το Παρίσι, όπου συνεχίζει τις σπουδές του στη Νομική Σχολή, ενώ συγχρόνως παρακολουθεί τις παραδόσεις του φιλοσόφου Ανρί Μπερξόν στο Collège de France. Την ίδια εποχή εξοικειώνεται με τη φιλοσοφία του Νίτσε και εκπονεί τη διατριβή του με τίτλο *Ο Φρειδερίκος Νίτσε εν τη φιλοσοφία του δικαίου και της πολιτείας*, την οποία ολοκληρώνει το 1909. Παράλληλα, ασχολείται και με τις λογοτεχνικές του συγγραφές.

Το πρόβλημα του βιοπορισμού παραμένει έντονο. Ο συγγραφέας δεν αποδέχεται το διορισμό του στη θέση του γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας και προσπαθεί να εξασφαλίσει ένα εισόδημα ως μεταφραστής ή επιδίδεται σε ποικίλες επιχειρήσεις. Στους Βαλκανικούς πολέμους, κατατάσσεται ως εθελοντής και υπηρετεί στο ιδιαίτερο γραφείο του πρωθυπουργού Ελ. Βενιζέλου.

Η γνωριμία του με τον Σικελιανό το 1914, ανοίγει ένα νέο κεφάλαιο πνευματικών αναζητήσεων. Οι δύο φίλοι μελετούν μαζί και περιηγούνται την Ελλάδα. Από το φθινόπωρο του 1917 μέχρι τον Ιανουάριο του 1919, ο Καζαντζάκης ταξιδεύει στην Ελβετία. Λίγο μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα, διορίζεται γενικός διευθυντής του Υπουργείου Περιθάλψεως και εργάζεται για τον επαναπατρισμό των Ελλήνων του Καυκάσου.

Τον Ιούλιο του 1924, πηγαίνει στην Κρήτη και τον Αύγουστο παραθερίζει στο ερημικό ακρογιάλι του Λέντα μαζί με την Ελένη, μελετώντας Όμηρο, Γκαίτε και Αισχύλο.

Τα ταξίδια και η εντατική εργασία θα τον βοηθήσουν να αντέξει το θάνατο των γονιών του (1932). Οι ρυθμοί του είναι πυρετώδεις: γράφει σενάρια για τον κινηματογράφο, ποίηση, συνθέτει δραματικά έργα, μυθιστορήματα στα γαλλικά, συντάσσει εγκυκλοπαιδικά και γλωσσικά λεξικά και σχολικά βιβλία, αρθρογραφεί σε ελληνικές και ρωσικές εφημερίδες, μεταφράζει σημαντικά λογοτεχνικά κείμενα αλλά και παιδικά αναγνώσματα.

Επιστρέφοντας από την Ευρώπη τον Απρίλιο του 1933, ο Καζαντζάκης πηγαίνει στην Αίγινα, τον τόπο που είχε ήδη διαλέξει για μόνιμη εγκατάσταση. Εξακολουθεί να δουλεύει την *Οδύσσεια* και συγχρόνως συνθέτει τα κάντα για τις *Τερτσίνες* του, μεταφράζει Δάντη, Κοκτώ,

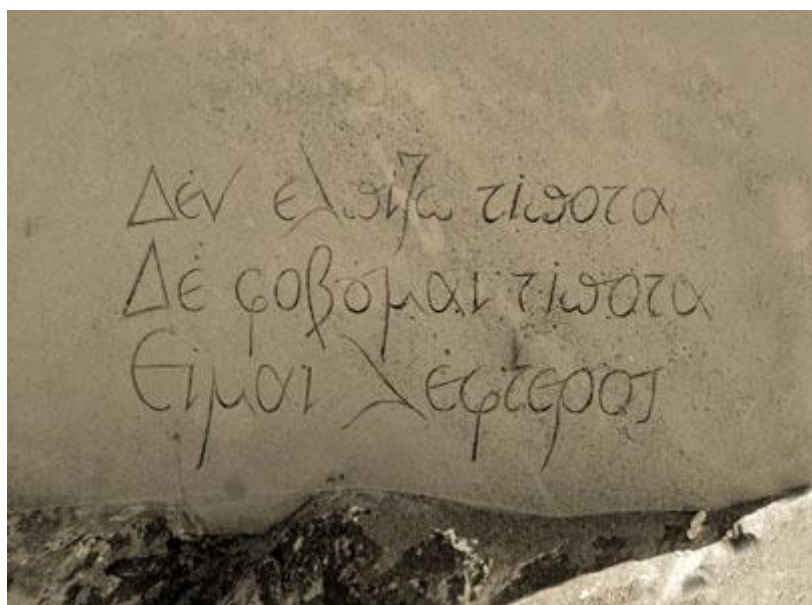
Χάουπμαν, Σαίξπηρ, Πιραντέλο, Γκαίτε και γράφει τις ταξιδιωτικές του εντυπώσεις, θεατρικά έργα και μυθιστορήματα στα γαλλικά.

Το 1936 ξεκινά να χτίζει το δικό του σπίτι στο νησί και ένα χρόνο αργότερα εγκαθίσταται με την Ελένη, πριν ακόμη τελειώσουν οι εργασίες. Από την Αίγινα φεύγει σπάνια, για να ταξιδέψει (Ιαπωνία-Κίνα, Ισπανία, Αγγλία) ή για να επιβλέψει την έκδοση της *Οδύσσειας* (1938).

Ο Καζαντζάκης εμβολιάζεται για ευλογιά και χολέρα, αλλά παθαίνει μόλυνση και νοσηλεύεται στο Εθνικό Νοσοκομείο της Κοπεγχάγης. Καθώς επιδεινώνεται η κατάσταση του, μεταφέρεται στην πανεπιστημιακή κλινική του Φράιμπουργκ. Παρ' όλο που ξεπερνά τη μόλυνση, προσβάλλεται από ασιατική γρίπη και πεθαίνει στις 26 Οκτωβρίου 1957 στο Φράιμπουργκ.

Η σορός του μεταφέρεται οδικώς από το Φράιμπουργκ στην Αθήνα και αεροπορικώς στο Ηράκλειο, όπου εκτίθεται σε λαϊκό προσκύνημα στον Άγιο Μηνά. Η κηδεία του γίνεται στις 5 Νοεμβρίου, στο κατάμεστο από κόσμο Ηράκλειο. Ενταφιάζεται στον προμαχώνα Μαρτινέγκο.

Στον τάφο του δεσπόζει ένας μεγάλος ξύλινος σταυρός από ακατέργαστους κορμούς και η επιγραφή :

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα από τα πιο καταξιωμένα και αναγνωρισμένα μυθιστορήματα του Νίκου Καζαντζάκη αποτελεί ο Καπετάν Μιχάλης . Όπως γράφει ο ίδιος στον πρόλογο του βιβλίου σκοπός ήταν να σώσει ντύνοντας το με λέξεις το όραμα του κόσμου όπως το δημιούργησαν τα παιδικά του μάτια.

Ο Καζαντζάκης γράφει αυτό το βιβλίο για να ικανοποιήσει μια εσωτερική του επιθυμία παρουσιάζοντας τον πατέρα του ως επαναστάτη και ήρωα παρόλο που δεν ήταν, το θεωρεί όμως και ένα χρέος για τον εαυτό του .Συνάμα μέσα από το μυθιστόρημα του , Καπεταν Μιχάλης αποκαλύπτεται η στάση του συγγραφέα με το άμεσο ιστορικό παρελθόν της ιδιαίτερης πατρίδας του ,της Κρήτης .Επειτα στο έργο του ξεδιπλώνονται όλες οι αγωνιστικές πτυχές στην Κρήτη και συγκεκριμένα κατά την άτυχη επανάσταση του 1889.

Παράλληλα στον Καπεταν Μιχάλη δεν προβάλλεται μονομερώς το συλλογικό αγωνιστικό ασυνείδητο των Κρητικών αλλά η απαρέγκλιτη αφοσίωση του κεντρικού ήρωα στο ιδανικό ωθεί τους ανθρώπους στην αυτοθυσία που πολλές φορές είναι ικανή να υπερβεί τα ανθρώπινα μέτρα κ σταθμά.

Όσο για την Ελευθερία και το Θάνατο τα δύο αυτά άκρα παριστάνονται μέσα από τον κεντρικό ήρωα τον Καπεταν Μιχάλη ο οποίος απεικονίζει στην σκέψη και στην πράξη εκείνο το ασύλληπτο χαρακτηριστικό που οι Έλληνες ονομάζουν «φιλότιμο».

ΥΠΟΘΕΣΗ

Πιο συγκεκριμένα η υπόθεση τοποθετείται στην Κρητική επανάσταση του 1889. Ο κεντρικός ήρωας, ο καπετάν Μιχάλης, ένας άγριος και ανυπότακτος πολεμιστής, έχει ορκιστεί να είναι μαυροντυμένος, αξύριστος και αγέλαστος μέχρι να ελευθερωθεί η Κρήτη. Όταν όμως συναντά την Εμινέ, τη γυναίκα του αδελφοποιτού του, του Νουρήμπεη, τον κυριεύει «ένας δαίμονας»· παρά τις προσπάθειές του δεν καταφέρνει να τη βγάλει από το μυαλό του.

Ενώ ο καπετάν Μιχάλης παλεύει με το δαίμονά του, ο Νουρήμπεης μονομαχεί με τον Μανούσακα, για να εκδικηθεί το θάνατο του πατέρα του, και τον σκοτώνει· ο ίδιος, όμως, τραυματίζεται στα γεννητικά όργανα. Η πληγή του επουλώνεται, αλλά εκείνος αυτοκτονεί, αδυνατώντας ν' αντέξει την περιφρόνηση και τον οίκτο της Εμινές (που εν τω μεταξύ έχει γίνει ερωμένη του καπετάν Πολυξίγκη) για τον ακρωτηριασμό του. Η είδηση του θανάτου του επιβαρύνει το ήδη

τεταμένο κλίμα στο Μεγάλο Κάστρο, όπου καθημερινά φτάνουν μαντάτα για ανιμαχίες και ταραχές σ' όλο το νησί.

Με την παρακίνηση των αγάδων, Τούρκοι στρατιώτες ξεχύνονται στους δρόμους της πόλης σφάζοντας και πυρπολώντας. Λίγες μέρες αργότερα, ξεσπά η επανάσταση. Ο πόλεμος μαίνεται και οι Τούρκοι πολιορκούν το μοναστήρι του Αφέντη Χριστού. Την ίδια εποχή, η Εμινέ ετοιμάζεται να βαφτιστεί χριστιανή και να παντρευτεί τον Πολύξίγη, αλλά ο καπετάν Μιχάλης οργανώνει την απαγωγή της και την κρύβει σε συγγενικό του σπίτι. Όταν όμως διαπιστώνει την καταστροφή του μοναστηριού, θεωρεί υπεύθυνο τον εαυτό του και την Κερκέζα. Παλεύοντας με τους δαιμόνους του, βγάνει κρίση και γυρνώντας πίσω, τη σφάζει.

Λίγο αργότερα, φτάνει στην Κρήτη ο Κοσμάς, γιος του Μανούσακα και ανιψιός του καπετάν Μιχάλη, φέρνοντας στους επαναστατημένους το μήνυμα της συνθηκολόγησης. Ένας μετά τον άλλον, οι καπεταναίοι καταθέτουν τα όπλα, αλλά ο καπετάν Μιχάλης αρνείται να υποκύψει. Ο Κοσμάς πηγαίνει στο λημέρι του για να τον πείσει, αλλά τελικά μένει και ο ίδιος, νιώθοντας τον ίσκιο του πατέρα του να ορθώνεται μέσα του. Μέσα στον πυρετό της μάχης, καταλαβαίνει ότι ο καπετάν Μιχάλης έχει πια λυτρωθεί από κάθε φόβο κι ελπίδα. Σύντομα, θείος και ανιψιός πέφτουν νεκροί στην τελευταία έφοδο του Τούρκων.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ: Ο άνθρωπος Καπετάν Μιχάλης του ομώνυμου αυτού μυθιστορήματος είναι ο πατέρας του Νίκου Καζαντζάκη. Ένας θεόρατος άντρακλας, πεισματάρης, μετρημένος, απότομος και ιδιαίτερα σκληρός προς στο γυναικείο φύλο. Και τούτο γιατί μέσα από την συνάντησή του με τον Νουρή Μπέη φανερώνονται οι ιδέες και οι αντιλήψεις του [«Ποια 'ναι η καλή κοπέλα αυτή; Τη ρώτησε δείχνοντας με το μάτι του την Ρηνιώ(η κόρη του) κάπου την έχω δεί-μα πού;»] Επίσης ο καπετάν Μιχάλης «σιχαίνονταν τα γράμματα» μακριά από γράμματα έλεγε στο γιο του το Θρασάκι «χτικιό 'ναι, μην κολλήσεις!», όμοια αποτρέπει και τον ανιψιό του το Χαρίτο από τις σπουδές. «Θα χαλάσεις τα μάτια σου, κακομοίρη, θα βάλεις γυαλάκια, θα γίνεις ρεζίλι».

Στη συνέχεια μέσα από το βιβλίο διακρίνεται το στοιχείο του παραδοσιακού καθώς και πιστού Έλληνα Κρητικού. Εμφανίζεται σαν το πρότυπο του αυστηρού, λεβέντη Κρητικού καπετάνιου. Προσωπικότητα πληθωρική με έντονα τα χαρακτηριστικά της Κρητικής νοοτροπίας. Ένας ήρωας όμως δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς να επιδιώξει να αποκτήσει ένα

ποθητό αντικείμενο. Το ποθητό αντικείμενο ασφαλώς δεν είναι πάντοτε ένα πρόσωπο μπορεί να είναι μια ιδέα η ένα σύμβολο. Στην περίπτωση του καπεταν Μιχάλη είναι η Κρήτη «Άμα λευτερωθεί η Κρήτη θα λευτερωθεί και εμένα η καρδιά μου, άμα λευτερωθεί η Κρήτη, θα γελάσω».

Ο καπετάν Μιχάλης έχει ταυτίσει τη ζωή του με τη σωτηρία της Κρήτης, με το ηρωικό παρελθόν της γενιάς του και με τους ήρωες του 1821, που είναι οι συνομιλητές του. Συνομιλεί με τον Άγιο Μηνά στον οποίο προσεύχεται κάθε Κυριακή για την ελευθερία της Κρήτης, έχει αξίες σε σχέση με τον εχθρό, δηλαδή, όταν οι Τούρκοι με διάφορες αφορμές διαγουμίζουν τα σπίτια των χριστιανών και όλοι οι συγχωριανοί του έφευγαν για τα βουνά παίρνοντας ό,τι μπορούσαν από τα σπίτια τους, ο καπετάν Μιχάλης δεν άδειασε το σπίτι του για να μην ντροπιαστεί από τον εχθρό που θα βρει άδειο το σπίτι του. Πρόκειται για μια αξία ιπποτική και οικογενειακή, διότι έτσι είχε κάμει και ο παππούς του το 1821. Είχε ηγετικές ικανότητες και δε σήκωνε αντίρρηση.

Ο ηρωισμός του ήταν μοναδικός, αλλά και μεγάλος ήταν και ο σεβασμός των συμπατριωτών του σ' αυτόν, «Κι ολάκερη η Τουρκιά νά 'ρθει να με μπλοκάρει, το αντί μου δε δρώνει. Τέλος, ακόμα και ο θάνατος του συνδέεται με την Κρήτη καθώς θυσίασε την ζωή του για την λευτεριά της.

ΝΟΥΡΗ ΜΠΕΗ: Τούρκος αγάς αδελφοχτός του Καπεταν Μιχάλη. Μια δυνατή προσωπικότητα που εκπροσωπούσε τον Τούρκικο λαό σκοτώνοντας τους χριστιανούς. Αρραβωνιασμένος με την όμορφη Τουρκάλα Εμινέ και αδιαφορούσε για τις αντιλήψεις για το γυναικείο φύλο («Ντροπή στην αντροσύνη σου, ντροπή και στην γυναίκα σου να φανερωθεί μπροστά σε ξένο άντρα, ντροπή και σε μένα να σηκώσω μάτια να τη δώ»).

Ένας άνθρωπος με εκδικητικό χαρακτήρα που δεν φοβόταν να αποκαταστήσει την τιμή της οικογένειάς του. Και τούτο γιατί χωρίς δισταγμό αντιμετώπιζε τον δολοφόνο του πατέρα του, τον Μανούσακα, αδελφό του Καπετάν Μιχάλη («Να σκοτωθούμε αποκρίθηκε αυτός ήσυχα να σκοτωθούμε Μανούσακα αυτό ζητάει η τιμή»). Στη συνέχεια μέσα από αυτή την μονομαχία καταφέρνει να βγει νικητής με ένα καθοριστικό τραυματισμό. Μένει μόνος του ακούγοντας τα καυστικά σχόλια των υπολοίπων. Μη αντέχοντας αυτή την αντιμετώπιση αποφασίζει να δώσει τέλος στη ζωή του.

EMINE: Μια νεαρή Τουρκάλα αρκετά ελκυστική, και εκθαμβωτική η οποία όταν ήταν σε μικρή ηλικία πουλήθηκε από τον πατέρα της σ' ένα γέρο πασά στην Πόλη.

Έπειτα ήρθε και την έκλεψε ένας Κρητικός Μπέης και δεν πρόφτασε να ζήσει και να χορτάσει το αντρίκιο χνώτο («Όλη μέρα κάθουνταν σταυροπόδι πίσω από τα καφάσια, έβλεπε τους νταήδες να περνούν, Τούρκους για Χριστιανούς, και τα στήθια της την πονούσαν») Ερχόμενη στην Κρήτη γνωρίζει και ερωτεύεται τον Καπετάν Πολυξίγκη διατηρώντας παράλληλη σχέση. Συνάμα μετά το θάνατο του Νουρή Μπέη αποφασίζουν να επισημοποιήσουν την σχέση τους αφού πρώτα βαφτιστεί χριστιανή. Με το ξέσπασμα του πολέμου ο Καπετάν Πολυξίγκης φεύγει και εκείνη φυγαδεύεται από τον Καπετάν Μιχάλη σε ένα συγγενικό του σπίτι μένοντας για αρκετό χρονικό διάστημα. Με την πυρπόληση του μοναστηριού και θεωρώντας τον εαυτό του και την ίδια υπεύθυνους αποφασίζει να τη σκοτώσει.

ΠΟΛΥΞΙΓΚΗΣ: Ένας γενναίος, απρόμητος, ανίκητος Κρητικός επαναστάτης που ερωτεύεται την νεαρή Τουρκάλα Εμινέ και διατηρεί μαζί της ερωτική σχέση. Μετά το θάνατο του Νουρή Μπέη αποφασίζουν να παντρευτούν, προτείνοντας στον Καπετάν Μιχάλη να γίνει κουμπάρος τους αλλά ο ίδιος αρνείται. Ενάντια όμως σε αυτή τους την απόφαση είναι και η αδελφή του η Πολυξιγκοπούλα η οποία του έχει υπερβολική αδυναμία. Χαλάλισε όλη της την ζωή για τον κοτσονάτο τον αδελφό της, τον έπλενε, τον έραβε, τον συγύριζε, του μαγείρευε και τον καμάρωνε («τι λεβεντιά, τι αρχοντιά, δεν πάει να'ναι μουντάρης, για τους άντρες γίνηκαν οι γυναίκες, χαλάλι του!») Όμως με το ξέσπασμα του πολέμου τα σχέδια τους ανατρέπονται. Ο Πολυξίγκης φεύγει για να πολεμήσει ενώ η Εμινέ μένει πίσω. Αργότερα με την είδηση του θανάτου της ο Πολυξίγκης απομονώνεται σε μια σπηλιά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

Ο Καζαντζάκης στο πρόσωπο του Καπετάν Μιχάλη βλέπει όλους τους αγωνιστές της Κρήτης και όλους τους αγώνες για ελευθερία. Θέλει μέσα από αυτό το μυθιστόρημα να μεταφέρει την ηρωική ατμόσφαιρα της εποχής εκείνης και των επαναστάσεων για λευτεριά και ένωση. Δεν θέλει να γράψει ιστορία, απλά θεματοποιεί την ιστορία για σκοπούς ιδεολογικούς. Έτσι βλέπουμε ότι η ιστορία, δεν είναι τελικά πολύ μακριά από τη λογοτεχνία και ότι η διαχωριστική γραμμή που υπάρχει μεταξύ αυτών των δυο, ίσως να είναι απλά νοητή και να επιτρέπει μια «συγχώνευση». Επιπλέον, μέσα από το βιβλίο προβάλλεται η αντίληψη της κοινωνίας προς το γυναικείο φύλο καθώς διαπιστώνεται ο υποβαθμισμένος ρόλος της γυναίκας της τότε εποχής. Μέσα από τις

μικροϊστορίες αναδεικνύεται ο σεβασμός στις γυναίκες, αλλά και η κατώτερη θέση τους σε σχέση με τους άντρες. Οι γυναίκες υπακούουν στους άνδρες, είναι για το σπίτι, υπάρχει ο αντρωνίτης και ο γυναικωνίτης στο σπίτι του Νουρή ή η κουζίνα και ο οντάς στους χριστιανούς όπου αποσύρονται οι γυναίκες όταν ο σύζυγός και πατέρας είναι παρών. Αξιοσημείωτη είναι η αντίδραση του καπετάν Μιχάλη όταν ο Νουρής φανερώνει τη γυναίκα του, την Εμινέ, μπροστά σε ξένον άντρα «ντροπή και σε μένα να σηκώσω μάτια να τη δω»¹⁹ (σεβασμός στη γυναίκα του άλλου). Επίσης, όταν ο καπετάν Πολυξίγκης τον ρωτάει τι θα διάλεγε την Εμινέ του Νουρή ή το άλογό του, ο καπετάν Μιχάλης τού απαντάει: « -Δε μου αρέσουν οι ξετσιπώτες κουβέντες [...]

-Εσείς, οι θαλασσινοί, είτε με περιφρόνηση, δε σέβεστε τις γυναίκες των ανθρώπων». Οι γεροντοκόρες και οι χήρες έχουν άλλοτε θετική και άλλοτε αρνητική σήμανση. Μόνον η γυναίκα του καπετάν Μιχάλη, η κυρά Κατερίνα, αναφέρεται ότι ως το μόνο παιδί του γερο-Θράσου συμμετείχε ισότιμα με τους άντρες στους αγώνες του 1866 μεταφέροντας πολεμοφόδια

Ακόμη μέσα στο έργο οι γυναίκες σύζυγοι, οι μανάδες και οι γιαγιάδες η καθεμιά σε ξεχωριστό ρόλο, πάντα υποταγμένες στη θέληση του άντρα, υφαίνουν, κεντούν, δεν πρέπει να ακούγονται, οι κόρες και αδελφές μόλις γίνονται γυναίκες από δώδεκα ετών και πάνω όσο να παντρευτούν δεν βγαίνουν από το γυναικωνίτη όταν οι άντρες είναι στο σπίτι, γι' αυτό οι πατεράδες δεν αναγνωρίζουν τα κορίτσια τους, όπως ο καπετάν Μιχάλης που ρώτησε τη γυναίκα του να του πει στο γάμο του Τίτυρου ποια ήταν η κοπελιά και εννοούσε την κόρη του, τη Ρηνιώ. Ο γάμος με ξένη γυναίκα θεωρείται προδοσία στους προγόνους. Από το γυναικείο πάνθεο του έργου δε λείπει και η μοιχή γυναίκα, η κυρά-Πηνελόπη με τη μικροϊστορία της, η χιλιαντρούσα γυναίκα του Μπαρμπαγιάννη, ο οποίος προσποιείται τον άρρωστο για να μάθει ως τελευταία επιθυμία του με ποιους έχει κάμει τα παιδιά η γυναίκα του, μειωτικό είναι τους άντρες να τους κυβερνούν οι γυναίκες. Προέχει η θέση της ηρωικής μάνας και της μάνας που χάνει τα τέσσερα παιδιά της για να μην προδώσει το λιάπη που προστάτευε, γιατί είχε και αυτός μια μάνα που τον περίμενε , οι γεροντοκόρες είναι και κουτσομπόλες ή αφοσιωμένες στο θεό κ.ά., π.χ. «πρόβαλε η αρχοντικιά γεροντοκόρη να τον καλωσορίσει. Κορσεδιασμένη, πουδραρισμένη, λιγνή κι αψηλή σα φουρναρόξυλο, φαρμακομύτα. κι ο πασάς κοντόχοντρος, γελαστός, μακρομύτης, με νυσταγμένα ανατολίτικα μάτια. Προσηκώθηκε ο Μητροπολίτης [...]

μπήκε μέσα η γεροντοκόρη κι εξαφανίστηκε, για ν' αφήσει τις δυο τρανές κεφαλές να μιλήσουν λεύτερα για τα μεγάλα ζητήματα του τόπου».

Έτσι, ο βαρύς ίσκιος του άντρα ήταν πανταχού παρών. Όταν ο καπετάν Μιχάλης ήταν στο σπίτι «στο στενόμακρο καναπέ [...] ήταν η θέση όπου

κάθονταν πάντα ο καπετάν Μιχάλης, και κανένας άλλος. Κι όταν ακόμα έλειπε [...] μήτε η γυναίκα μήτε η κόρη τολμούσαν να κοντοζυγώσουν [...]. Παρατηρούμε ότι η γυναίκα αν και ζει σε έναν κόσμο γεμάτο ζωή, αξίες και αγώνα για τη λευτεριά, δεν είναι απόλυτα ελεύθερη, αλλά ζει πάντα σύμφωνα με τα τοπικά έθιμα.

Φράσεις:

■ «Ο Θεός μας είχε πάρει το πρόσωπο και το μπόι γέρου πολεμιστή φορούσε και αυτός φουφούλα βράκα, κρατούσε και αυτός μαχαίρι και έφερνε γύρα το Κάστρο , οι μεγάλοι δεν τον έβλεπαν , μα εμείς, όταν γυρίζαμε από τη δασκάλα, ντάλα μεσημέρι, έρχονταν μέρες που ξεχωρίζαμε τ' άρματα του να γυαλίζουν μέσα στους σκοτεινούς τούρκικους μαχαλάδες .

■ «Όμως ο αληθινός άντρας δεν απελπίζεται· ξέρει αυτός πως στον άτιμο, αλλοπρόσαλλο τούτον κόσμο ζουν [...] μερικές θεμελιακές αρχές, [...] κι είναι αθάνατες [...] δυο οι πιο τρανές: η ελευτερία κι η αξιοπρέπεια του ανθρώπου...»

Δεν είναι, όμως μόνο ο καπετάν Μιχάλης το μόνο πρόσωπο που εμπνέεται από το ιδεώδες της ελευθερίας στο υπό μελέτη έργο. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί ο γερο-Σήφακας. Αυτός, αν και είναι γέρος, θέλει να μάθει γράμματα. Το ρόλο του δασκάλου αναλαμβάνει το Θρασάκι, ο γιος του καπετάν Μιχάλη. Ποιος, όμως είναι ο λόγος που αναλαμβάνει αυτό το έργο;

■ «-Α! φώναξε το Θρασάκι, κατάλαβα! ο παππούς χαμογέλασε: - Κατάλαβες τώρα γιατί μ' έπιασε η λόξα να μάθω γράμματα; έκαμε. Είχα το σκοπό μου·θα γεμίσω το χωριό, δε θ' αφήσω τοίχο, θ' ανέβω και στο καμπαναριό, θα πάω και στο τζαμί και θα γράψω: Ελευτερία ή Θάνατος! Έλευτερία ή Θάνατος, πρι να πεθάνω.

Μιλούσε κι έγγραφε με χοντρές πινελιές τα μαγικά λόγια. Και κάθε τόσο έγερνε πίσω το κεφάλι , καμάρωνε τα γραφτά του. Δεν μπορούσε ακόμα να το χωρέσει ο νους του, τι μυστήριο είναι ετούτο, να σημαδεύεις μερικές γιώτες και κουλούρες κι από αυτές να βγαίνει μια φωνή, σα να 'ταν στόματα άνθρωπου, χείλια και λαρύγγια και σπλάχνα και φώναζαν.

■-Μα αλήθεια, Θρασάκι, ρωτούσε κάθε τόσο τον εγγονό του, αλήθεια πώς τα σημάδια αυτά είναι πράματα ζωντανά και μιλούνε; Πώς γίνεται και μιλούνε; Μέγας είσαι, Κύριε!»

Έχουμε εδώ βασική αντίληψη του ποιητικού υποκειμένου για το ρόλο της γραφής ως μέσου μετάδοσης του λόγου. Ο παππούς βέβαια

αντιλαμβάνεται την επικοινωνιακή δύναμη της γραφής μόνο διαισθητικά. Τη βλέπει σαν ένα μέσο μετάδοσης των απόψεών του και σα μια μορφή αθανασίας. Η γραφή αποτελεί γι' αυτόν μια προέκταση του εαυτού του, μια υπέρβαση της καθημερινότητας. Πίσω όμως από αυτό μπορούμε να ανακαλύψουμε το θαυμασμό του ποιητικού υποκειμένου για το μέσο της δουλειάς του. Είναι και αυτός ένας γραφιάς που μεταδίδει μηνύματα που του εξασφαλίζουν μια θέση στη συλλογική μνήμη και μια υπέρβαση της θνητότητας. Θα λέγαμε μάλιστα ότι σαν ένας πρώιμος *αποδομιστής* δίνει έμφαση στη γραφή και όχι στο λόγο ή καλύτερα μετασχηματίζει το λόγο σε γραφή, την οποία θέτει στην υπηρεσία της ιδεολογίας. Πρόκειται τελικά για τη μαγεία της λέξης στην τυπωμένη της μορφή. Η όλη διαδικασία μάλιστα με τον παππού να καμαρώνει το έργο του παραπέμπει τελικά στην καλλιτεχνική δημιουργία, που είναι αυτή που δίνει νόημα στη ζωή του ποιητικού υποκειμένου.

■ «Καλά πια καταλαβαίνεις πως αυτή 'ναι η αξία του ανθρώπου: να ζητάει και να ξέρει πως ζητάει το αδύνατο· και να 'ναι σίγουρος πως θα το φτάσει, γιατί ξέρει πως αν δε λιποψυχήσει, αν δεν ακούσει τι του κανοναρχάει η λογική, μα κρατάει με τα δόντια την ψυχή του κι εξακολουθεί με πίστη, με πείσμα να κυνηγάει το αδύνατο, τότε γίνεται το θάμα, που ποτέ ο αφτέρουγος κοινός νους δε θα μπορούσε να το μαντέψει: το αδύνατο γίνεται δυνατό».

Το ελληνικό Γένος αν σώθηκε ως τα σήμερα, αν επέζησε ύστερα από τόσους εχτρούς [...] το χρωστάει στο θάμα. Στην ακοίμητη σπίθα που καίει μέσα στα σωθικά της Ελλάδας [...]

Ευλογημένη η σπίθα αυτή που αψηφάει τις φρόνιμες συμβουλές της λογικής, κι όταν φτάσει το Γένος στα χείλια του Γκρεμού, βάζει φωτιά σε ολόκληρη την ψυχή και φέρνει το θάμα. Στα θάματα χρωστάει η Ελλάδα τη ζωή της».

Την υπέρβαση της λογικής αντιπροσωπεύει ο καπετάν Μιχάλης και το γεγονός αυτό τον τοποθετεί στην καρδιά της ελληνικής λογοτεχνικής παραγωγής όπου μπορεί να συναντηθεί με τους μύθους που έχουν την αρχή τους στον Ηρακλή και φτάνουν ως τον Διγενή Ακρίτα. Μπορεί το έργο να τοποθετείται στην Κρήτη, ο ήρωας όμως ανήκει ουσιαστικά σε μια προβιομηχανική κοινωνία όπου κυριαρχεί η μαγική σκέψη και ο κόσμος εξηγείται μέσα από τους μύθους και τους θρύλους. Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι αρνείται κανείς τη λογική, αλλά εδώ θα μιλήσουμε για μια διαφορετική λογική όπου κυριαρχούν οι κώδικες της *τιμής* και της *ελευθερίας* .

■ «Το κακό πάντα θριαμβεύει και πάντα στο τέλος νικάτε. Θαρρείς κι είναι απαραίτητος αγώνας πολύς κι ιδρώτας πολύς για να εξαγοράσει ο άνθρωπος το δίκιο του – κι ελευθερία είναι το πιο ακριβαγόραστο αγαθό · δε δίνεται δωρεάν μήτε από τον άνθρωπο μήτε από το Θεό · πηγαίνει από χώρα σε χώρα , όπου τη φωνάζουν, από καρδιά σε καρδιά, ανύπνωτη ανυπότακτη , χωρίς συμβιβασμό».

■ «Μέσα στην καρδιά τους , Χριστός και Κρήτη έσμιγαν , ένα ήταν τα πάθη και των δυονών, και το Χριστό τον σταύρωναν οι Οβραίοι , την Κρήτη οι Τούρκοι».

■ «Δεν ήταν νησί ήταν ένα θεριό που κείτονταν στη θάλασσα · ήταν η Γοργόνα, η αδερφή του Μέγαλεξαντρου, που θρηνούσε και καταχτηπούσε την ουρά της και φουρτούνιαζε το πέλαγο ...».

■ «... δεν ήταν μαθές αυτός για τους Καστρινούς μονάχα άγιος · ήταν ο καπετάνιος τους. Καπετάν Μηνά τον έλεγαν και του πήγαιναν και του άναβαν κερι, τον κοίταζαν πολλήν ώρα και ποιος ξέρει τι παράπονα θα του 'χαν που αργούσε να λευτερώσει την Κρήτη.»

Έχουμε εδώ την εμφάνιση ενός αγίου που κατά την αντίληψη των δρώντων προσώπων έρχεται να σώσει τον καπετάν Μιχάλη από τη σφαγή των Τούρκων. Η εμφάνιση αυτή, έστω κι αν ανήκει στη σφαίρα του φαντασιακού, έχει καταλυτικές συνέπειες για τους διώκτες των χριστιανών. Με τρόπο που δείχνει έκπληξη, φόβο και δειλία εξαφανίζονται από το προσκήνιο και αναζητούν τη σωτηρία μακριά, στη θάλασσα. Έτσι ο Αϊ-Μηνάς εντάσσεται στη χορεία των προμάχων αγίων που η παρουσία τους είναι έντονη στην νεοελληνική λογοτεχνία και εκτείνονται από την Παναγία ως τον Αϊ-Γιώργη. Και πάλι, λοιπόν, το ποιητικό υποκείμενο καταφεύγει στα υλικά που του προσφέρει η παράδοση για να δημιουργήσει τους ήρωες του. Το κάνει μάλιστα με μια σαφή ειρωνική διάθεση, όσον αφορά στους αντίπαλους του ήρωα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Ποιητικά: «Οδύσσεια»

Θεατρικά: «Νικηφόρος Φωκάς»
«Οδυσσέας»
«Χριστός»
«Ιουλιανός»
«Καποδίστριας»
«Χριστόφορος Κολόμβος»

Μυθιστορήματα: «Ο φτωχούλης του Θεού»
«Ο Χριστός ξανασταυρώνεται »
«Ο Καπετάν Μιχάλης»
«Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά»
«Οι Αδερφοφάδες»
«Ο Τελευταίος Πειρασμός»

Ταξιδιωτικά: «Ταξιδεύοντας» => Έχουν το γενικό τίτλο και αναφέρεται στα ταξίδια του Καζαντζάκη στη Ρωσία, στην Κίνα, στην Ιαπωνία κ.α.

Μεταφράσεις: Ο Καζαντζάκης είχε ασχοληθεί συστηματικά και με μεταφραστική εργασία. Έχει μεταφράσει την «Ιλιάδα» του Ομήρου (σε συνεργασία με τον καθηγητή Γιάννη Κακριδή), τη «Θεία Κωμωδία» του Δάντη, το «Φάουσι» του Γκαίτε τα έργα του Νίτσε, Μπερζόν, του Ρεμπό κ.α.

Αφηγηματικά: «Ασκητική»
«Αναφορά στο Γκρέκο»

